

SocialdepartementetAdressater:
Se bilaga

Uppdrag om stärkt samverkan när det finns misstanke om att barn har utsatts för våldsbrott

Regeringens beslut

Regeringen ger Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket i uppdrag att revidera de gällande nationella riktlinjerna för samverkan vid misstanke om att barn har utsatts för våldsbrott och kriterierna för barnahusverksamhet i enlighet med vad som framgår under rubriken Närmare om uppdraget. Arbetet ska samordnas av Polismyndigheten.

Myndigheterna ska när uppdraget utförs inhämta synpunkter och erfarenheter från Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn). Myndigheterna ska ha en tät och kontinuerlig dialog med Linköpings universitet samt tillvarata deras kunskap på området.

Myndigheterna ska även inhämta synpunkter och erfarenheter från Barnombudsmannen, Brottsoffermyndigheten, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, Folkhälsomyndigheten och länsstyrelserna. Vidare ska myndigheterna inhämta synpunkter och erfarenheter från andra relevanta aktörer, såsom Sveriges advokatsamfund, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Sveriges Kommuner och Regioner samt barnahussamordnare, barnskyddsteam, yrkesverksamma inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården som kommer i kontakt med barnahus samt samverkansstrukturen barn och unga i organiserad brottslighet (BoB).

Polismyndigheten ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet med kopia till Justitiedepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket ska senast den 15 februari 2027 lämna en gemensam skriftlig redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet med kopia till Justitiedepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet).

För uppdraget får Rättsmedicinalverket under 2025 använda högst 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2025 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder, anslagsposten 12 Jämställdhetsinsatser efter regeringsbeslut.

Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt centrum för kunskap om våld mot barn) får för sitt deltagande i arbetet med uppdraget under 2025 använda högst 1 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 5 Övriga utvecklingsmedel.

Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2025.

Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2026 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2025 använda högst 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet för budgetåret 2025 uppförda anslaget 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder anslagsposten 8 Särskilda jämställdhetsåtgärder - del till Socialstyrelsen.

Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Ärendet

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) ställer i artikel 19 långtgående krav på konventionsstaterna att skydda barn från alla former av våld och övergrepp.

I sina senaste rekommendationer till Sverige uppmanar FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) att Sverige ska anta lagstiftning i syfte att säkerställa en sektorsövergripande samordning av utredningar och övergripande kvalitetsstandarder för stödtjänster vid barnahus, bland annat vid vittnesförhör, medicinska utvärderingar och terapeutiskt stöd till brottsoffer.

Regeringens arbete för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra utgår från den tioåriga nationella strategin som presenterades i skrivelsen Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid (skr. 2016/17:10, bet. 2016/17:AU5, rskr. 2016/17:150). Strategin omfattar mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel. Strategin omfattar även barns utsatthet, oavsett kön. Barn kan drabbas genom att de själva utsätts för våld, exempelvis i form av sexuell exploatering, utnyttjande genom köp av sexuell handling eller genom att bevittna våld.

Vid en brottsmisstanke om våld mot barn aktualiseras ansvar och processer hos flera myndigheter. Polis och åklagare måste kunna genomföra förhör och brottsutredning på ett anpassat och tryggt sätt för barnet. Socialtjänst och hälso- och sjukvård måste snabbt kunna utreda och bedöma för att möta barnets individuella behov av skydd, stöd och behandling. De processer som sker parallellt inom ramen för olika myndigheters ansvarsområden fyller var och en viktiga funktioner för att det sammantagna skyddet och stödet till barnet ska bli så bra som möjligt. Samordning krävs för att en process inte ska ske på bekostnad av en annan.

Barnahus är samlingsnamnet på en samverkansmodell där polis, åklagare, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt Rättsmedicinalverket samverkar i gemensamma lokaler i utredningsprocessen vid misstanke om våldsbrott mot barn. I dagsläget finns 33 barnahus i Sverige. Många barn som utsätts för våld har i dag tillgång till en barnahusverksamhet i form av ett barnahus eller en filial. Det finns dock områden i landet där våldsutsatta barn saknar tillgång till ett barnahus. Det saknas i dag barnahusverksamhet i delar av

södra Sverige men framför allt i stora delar av norra Sverige. Det finns även våldsformer som mer eller mindre sällan utreds inom ramen för barnahusverksamhet, bl.a. våld i digitala miljöer.

Samverkan sker även utanför barnahusverksamheten på platser där barnahus inte finns och gällande misstänkta våldsbrott mot barn som faller utanför barnahusens verksamhet.

Sedan 2009 finns det nationella riktlinjer för samverkan kring barn som är utsatta för brott och kriterier för vad som ska känneteckna ett barnahus. Målet för samverkan är, enligt riktlinjerna, att tillförsäkra barnen rättstrygghet, gott bemötande och stöd, samt vid behov kris- och behandlingsinsatser. Arbetet med att ta fram riktlinjerna och kriterierna leddes av dåvarande Rikspolisstyrelsen och skedde i samverkan med Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket. Riktlinjerna är inte bindande utan ska ses som rekommendationer för de samverkande parterna.

Flera utvärderingar av barnahus har genomförts, den senaste utfördes 2018 av Linköpings universitet på uppdrag av regeringen. De brister som lyftes fram i den senaste utvärderingen gäller till exempel otydligheter i de nationella riktlinjerna, tillgång till rättsmedicinsk, barnmedicinsk samt barn- och ungdomspsykiatrisk kompetens, avsaknaden av nationell styrning och behov av att se över definitionen av målgruppen. I utvärderingen konstateras även att spridningen av barnahus tycks ha stannat av och att det finns behov av förändring för att alla barn ska få tillgång till samverkansmodellen.

Barnahusen skiljer sig mycket åt från varandra. Ett av skälen till det är att barnahusens resurser varierar betydligt. Barnahusen styrs utifrån lokala samverkansavtal och det är de samverkande parterna som själva avgör vilka resurser som ska gå till det lokala barnahuset.

Barn som deltar i en brottsutredning med anledning av misstanke om utsatthet för våld har rätt till trygghet och ett hänsynsfullt och anpassat bemötande. Barnet har även rätt till det skydd, stöd och behandling som det är i behov av.

Av betänkandet En uppväxt fri från våld – En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70) framgår dock att dessa rättigheter långt ifrån alltid uppfylls. Till exempel är genomförandet av

barnförhör inte alltid fullt ut anpassat efter barnets behov och förutsättningar. Barn erbjuds inte heller alltid tillräckligt stöd i samband med eller efter barnförhöret. Vidare finns det skillnader beroende på var barnet bor och ibland även beroende på barnets ålder eller vilken form av våld som barnet har utsatts för. Detta trots att alla barn som utsatts för våld har samma rättigheter.

I betänkandet föreslås att samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott ska stärkas bl.a. genom vidareutveckling av de befintliga riktlinjerna för samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott och kriterier för landets barnahus.

Riksdagen har tillkännage för regeringen att en nationell plan för barnahusens verksamheter ska tas fram för att förbättra likvärdigheten och tillgången till insatser för alla barn oavsett var i landet barnet bor samt att regeringen bör säkerställa att verksamhet vid barnahusen blir mer enhetlig, håller hög kvalitet och är tillgänglig för alla utsatta barn och unga (bet. 2019/20:JuU29 punkt 2, rskr. 2019/20:233 och bet. 2021/22:JuU16 punkt 2, rskr. 2021/22:244).

Det är viktigt att se till det enskilda barnets behov oavsett om barnahusverksamhet finns tillgänglig eller inte. En tydlig fördel med barnahus är enligt regeringen att samtliga aktörer som barnet kan behöva träffa befinner sig på en och samma plats, vilket skapar en trygghet för barnet som redan befinner sig i en utsatt situation. En långsiktig ambition från regeringens sida är därför att barnahusverksamheten ska utvecklas och tillgängliggörs för alla barn.

Närmare om uppdraget

Alla våldsutsatta barn har samma rättigheter och alla barn, oavsett ålder och form av våldsutsatthet, har rätt till likvärdigt skydd, stöd och behandling.

Regeringen anser att de riktlinjer som finns gällande samverkan mellan berörda aktörer behöver förtydligas och vidareutvecklas. Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Socialstyrelsen och Rättsmedicinalverket ska därför revidera de gällande riktlinjerna och kriterierna för barnahusverksamhet. I uppdraget ingår bl.a. att analysera och lämna förslag på vilken målgrupp av barn och vilka professioner som ska ingå i samverkan samt om en annan benämning än riktlinjer bör användas. Vidare ingår att redovisa aspekter

såsom likvärdighet, tillgång till insatser, barns delaktighet, information till barn och vårdnadshavare, medhörning, medicinsk undersökning, stöd och behandling, dokumentation och utbyte av information och utvärdering bör också beaktas samt hur andra närliggande länder och internationella aktörer arbetar med uppföljning, certifiering och ackreditering av barnahus eller andra liknande samverkansformer.

I uppdraget ingår även att utreda såväl för- som nackdelar med att införa lagstiftning eller bindande föreskrifter på området.

Myndigheterna ska i genomförandet av uppdraget hålla sig informerade om uppdraget till Brottsoffermyndigheten att ta fram en nationell plan för barnahus samt ge stöd till och följa utvecklingen av samverkan avseende våldsutsatta barn.

På regeringens vägnar

Camilla Waltersson Grönvall

Johanna Strindlöv

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Finansdepartementet/BA

Justitiedepartementet/KRIM, L2, L5, PO, DÅ

Socialdepartementet/SL, SH

Barnombudsmannen

Brottsförebyggande rådet

Folkhälsomyndigheten

Kammarkollegiet

Linköpings universitet (Barnafriid – nationellt kunskapscentrum)

Myndigheten för delaktighet

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Rädda Barnen

Rädda Barnens Ungdomsförbund

Sveriges advokatsamfund

ECPAT Sverige

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Svenska Barnläkarföreningen

Sveriges Kommuner och Regioner

UNICEF Sverige